

Allah'ın Emir ve Yasaklarının Hikmeti

İslâm dini insan hayatını her yönüyle bir bütün olarak ele alır. İnsana, dünyada ve ahirette mutluluğa, huzura götürecek yolları gösterir, rehberlik eder. İnsanın inanç dünyası, ibadet hayatı, yeme içme, giyinme, beşeri münasebetler ve sosyal hayat gibi hayatın değişik alanlarıyla ilgili bilgi ve düzenlemeler yapmıştır. Bu bilgilendirme ve düzenleme, insanın yapısına ve donanımına aykırı bir yük, insanın onurunu kırıcı bir müdahale değil aksine onu destekleyen, ona metafizik bir güç ve anlam kazandıran Allah'ın rahmetinin ayrı bir boyutta tecellisinden ibarettir. Zira insanı yoktan yaradan Allah, onun için faydalı ve zararlı olan şeyleri de en iyi bilendir.

Allah'ın büyük gördüğü şeyleri büyük görmek, küçük gördüğü şeyleri de küçük görüp öylece kabul etmek kalbin Allah ile irtibatının, takva dairesinde yaşamasının alâmetidir.. Bu, İslâm'ın temel bir kuralıdır. Bu hakikat Kur'ân'da şöyle ifade edilmiştir; "Bu böyledir. Kim Allah'ın şeaîrini tazim ederse, şüphe yok ki bu, kalplerin takvâsındandır."(Hacc, 22/32)

Bu itibarla Allah'ın emir ve yasaklarını kendi ölçüleri içinde kabullenme ve hayata taşıma, Allah'a olan imanın, O'nunla irtibatın önemli bir göstergesidir.

Allah, insanı yoktan yaratmış ve onu sayısız nimetlerle donatmıştır. Bu nimetler insana bizzat bahşedilenlerle sınırlı değildir; göklerde ve yerde olan her şey insanın istifadesine hazırlanmış hatta onun emrine verilmiştir. Bu hakikat Kur'ân'da şu şekilde ifade edilmiştir: "Görmüyor musunuz ki Allah göklerde ve yerde olan şeyleri sizin hizmetinize vermiş. Görünen görünmeyen bunca nimete sizi gark etmiş? Yine de, öyle insanlar var ki hiçbir bilgiye, yol gösterici bir rehbera veya aydınlatıcı bir kitaba dayanmaksızın Allah hakkında tartışıp durur."(Lokman, 31/20)"Allah gökleri ve yeri yaratandır. Gökten yağmur indirip size rızık olsun diye, onunla türlü türlü meyveler, ürünler çıkarandır. İzni ile denizde dolaşmak üzere gemileri size râm eden, akan suları da, ırmakları da sizin hizmetinize verendir. Mûtdad seyirlerini yapan Güneş ile Ay'ı size âmade kılan, geceyi ve gündüzü istifadenize veren de O'dur. Hâsılı O, Kendisinden dilediğiniz her şeyi verdi. Öyle ki Allah'ın size verdiği nimetleri birer birer saymaya kalkarsanız, mümkün değil, onları toptan olarak bile sayamazsınız. Gerçekten insan zalim ve nankördür."(İbrahim, 14/32-34)"O (Allah)'dır ki yeryüzünde bulunan her şeyi sizin için yarattı."(Bakara, 2/29)

Bu zikredilen ayetlerden şu fıkıh kaidesi alınmıştır; "Can, ırz ve namusun dışında, varlıkta aslolan, mübah olmalıdır. Bir şeyin haram olduğuna dair bir delil yoksa, mübah olduğuna hükmedilir." Helâl haram kılma yalnız akıllara kalsaydı, kimi hep mübah der, kimi hep haram der, kimi de şaşırır kalırdı. Nitekim vahyin aydınlığından uzak yerlerde böyle olmuş ve olmaktadır. Burada şuna dikkat etmek gerekir ki, bu serbestlik, insanların hepsine eşit olarak tanınmış, insan insan için yaratılmamış ve birbirlerine mübah kılınmamıştır. Bunun için insanların canları, ırzları birbirlerine mübah değildir. Hatta bir insan kendi canını, ırzını bile dilediği gibi kullanmaya izinli değildir. İnsanlar, kendileri için değil Allah'a kulluk için yaratılmışlardır.

Yeryüzünde mevcut her şeyden insanlar için bir faydalanma yönü vardır. Bu faydalanma şekli bazısında pozitif, bazısında negatif bir durumdadır. Hepsinin faydalı olması, her birinin, her şekilde ve herkes için faydalı olması demek değildir. Bir kısmında zararlı olma durumu da vardır.

Cenab-ı Allah'ın insana lutfettiği helâl dairesi geniştir, dünyanın lezzetini, zevkini, saadetini rahatını isteyen kimseye, meşru dairededeki lezzetler yeterlidir. Helâl dairesi keyfe kâfi gelir. Harama girmeye hiç lüzum yoktur. Helâl ve meşru olmayan dairededeki lezzet ve keyiflerde hem dünyevî hem uhrevî birçok ızdıraplar, acılar, sıkıntılar vardır. Helâl dairesinde istikamet üzere yaşayanlara Allah'ın âhirette gayet parlak ve daimî bir hayat lütfedeceğini başta Kur'ân olmak üzere bütün semâvî kitaplar ve fermanlar haber verip müjdelemiştir.

Allah'ın emir ve yasaklarının temelindeki espri şudur: Cenâb-ı Allah hakikî mülk ve tasarruf sahibidir. İnsanlar da O'nun kulları ve dolayısıyla mülküdürler. Mülk sahibi mülkünde dilediği gibi tasarruf eder. Öyleyse O, bizim tavır ve davranışlarımızı belirlemede de Mutlak Hâkim'dir. Bununla beraber, Allah (c.c) imtihan için gönderdiği insanoğluna bir hilafet manası vermiş, eşyaya müdahale etme hakkı tanımıştır ki, bu izâfî bir malikiyettir. İnsanlar, Allah'ın kendilerinden istediklerine teslim ve tâbî olmalı; âdiyatta da eşyaya müdahale etme mevzuunda kendilerine tanınan izafi ve nisbi hakkı kullanmalıdırlar.

Allah ve Resülü, bazı yiyecek ve içecekleri ve bazı davranışları haram kılmış, yasaklamışlardır. Bunların bir kısmının neden haram kılındığını açıklamış bazılarını ise açıklamamışlardır. Açıklanan ve deneyerek anladığımız yüzlerce haram ve yasağın ferd ve toplum halinde insanların faydasına, iyiliğine olduğunu, ebedî saadetlerini hedef aldığını görünce, insafı bir düşüncenin şöyle bir neticeye varması kaçınılmazdır: "Aklımızın ve bilimizin kavrayabildiği bunca haramda, bu ölçüde büyük hikmet ve faydalar olduğuna göre, aynı kaynaktan gelen diğer yasakların da mutlaka hikmetleri olacaktır."

İnanmış bir insanın Allah'ın her işinde ve emrinde bir hikmet ve maslahat olduğunu bilmesi ve buna inanması gerekir. Bununla birlikte Allah'a kulluğu açısından emir ve yasakların hikmet ve maslahatları ne olursa olsun, onları anlasın ya da anlamasın, nasıl bildirildi ve emredildi ise ona göre hareket etmesi ve o onlarda bildiği bilemediği, daha pek çok hikmetler olabileceğini düşünmesi esastır. Emir ve yasaklarda, görünen bilinen hikmetlerinin yanında, kalbin, ruhun, hissin ve sırrın beslenmesi, Allah'a teveccüh gibi maslahatlar da olabilir.

Günlük iş ve muamelatımızda helal veya haram kılınan şeylerin akla, mantığa ve hikmete uygun manalar taşıdığı açıkça görülen ve kabul edilen gerçeklerden olsa bile kul, onlarda "emredilmiş olma"yı esas almalıdır. Böylelikle insan, ibadet ve muamelatını taabbüdilik (sırf Allah'ın emrine uyma) düşüncesiyle yaparsa, kendisini halisane olarak kulluk şuuruna alıştırmış olur.